Kapliczki znad Jeziorki

Wybór najciekawszych krzyży i kapliczek przydrożnych
z terenu Chojnowskiego Parku Krajobrazowego i Gminy Piaseczno

Wydawca: Gmina Piaseczno.

ISBN: 978-83-951312-8-8

Skład: Tomasz Pawlak

Koncepcja graficzna: Katarzyna Kozłowska

Tekst: Małgorzata Siuta, Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych

Zdjęcia: Archiwum Mazowieckiego Zespołu Parków Krajobrazowych (Małgorzata Siuta – MS, Katarzyna Kozłowska – KK). Zdjęcia wykonano w 2020 roku, poza kilkoma wyjątkami, gdzie datę podano na zdjęciu.
Serdecznie dziękujemy panu Grzegorzowi Fryszczynowi, siostrze Małgorzacie Krupeckiej ze Zgromadzenia Sióstr Urszulanek SJK oraz pani Marii Łukasik za udostępnienie archiwalnych zdjęć.

Rysunek na okładce, mapa na str. 3 oraz rysunki na str. 41: Katarzyna Kozłowska

Konsultacja merytoryczna: Stanisław Hofman

Piaseczno, 2021 r.

Autorka bardzo serdecznie dziękuje wszystkim rozmówcom i informatorom,
którzy pomogli w powstaniu niniejszej broszury oraz podzielili się swoją historią, a byli nimi:

sołtys Bogatek, Mateusz Borowski, Grzegorz Buczek, Jan Dąbek, Grażyna Drutowska-Odolczyk, Grzegorz Fryszczyn, Marianna Gruza, ksiądz prałat Tadeusz Huk, Wanda Jakubiszyn, Teresa Jastrzębska-Majewska, Bernard Kiliańczyk, Anna Kornacka, Anna Kostyrka, Piotr Kowalczyk, Siostra Małgorzata Krupecka urszulanka SJK, Maria Łukasik, Krzysztof Majewski, Adam Marciniak, Anna Marecka, Wojciech Mika, Magdalena Modra-Krupska, Ewa Molenda-Stroińska, Joanna Morawska, Artur Papiński, Iwona Pasieczna, Antoni Rosłon, Krystyna i Jan Sokalscy, Teresa Stegienka, Sławomir Tomalski, Tadeusz Tyszewski, Barbara Więckowska, Katarzyna Włodarczyk, Agnieszka Wypychowicz, Zenon Zawiślak, Wiesława Zegadło

Szczególne podziękowania za podzielenie się wiedzą należą się Piotrowi Prawuckiemu.

Wprowadzenie

Kapliczki, krzyże oraz figury przydrożne są nieodłączną częścią polskiego krajobrazu. Ich obecność jest dla nas tak naturalna, iż często nie zwracamy na nie uwagi.

Jako przejaw pobożności i wyraz tęsknoty za bliskością Boga, kapliczki zapraszają do modlitwy i kontemplacji w miejscach o szczególnych wartościach wizualnych i przyrodniczych. Szczególnie częste w krajobrazie wiejskim, oprócz oczywistych funkcji religijnych, kapliczki i krzyże przydrożne stanowiły swego rodzaju drogowskazy. Niegdyś wierzono, iż na rozstajach dróg czyhają złe moce, które niejednego wracającego nocą z karczmy wyprowadziły na bezdroża. Krzyże ułatwiały orientację, wskazywały drogę i dbały o bezpieczeństwo podróżnych.

Kapliczki i krzyże tradycyjnie stawiano na granicach miejscowości, dawnych majątków, przy wjeździe do wsi, przy rzekach i mostach. Tu kapliczki stanowiły rozgraniczenie dwóch światów – bezpiecznej i oswojonej przestrzeni wsi - oraz nieznanego i niebezpiecznego świata poza nią. Znajdziemy je także przy kościołach i cmentarzach, w miejscach objawień religijnych lub innych ważnych dla społeczności lokalnej wydarzeń.

Kapliczki i krzyże stawiano z różnych powodów i w różnych celach: dziękczynnych (np. w podzięce za powrót do domu czy wyleczenie z choroby), w intencji za zdrowie i opiekę nad rodziną czy nawet całą wsią, w intencji udanego małżeństwa (tzw. kapliczki ślubowane), na znak zgody i pojednania, dla upamiętnienia zmarłych czy w ramach pokuty. Wiele z nich miało chronić „od powietrza, ognia, głodu i wojny" oraz innych kataklizmów takich jak powódź, susza, nieurodzaj czy epidemia. Kapliczki stanowią dziś świadectwo wydarzeń, uczuć i przeżyć – zarówno tych radosnych, jak i smutnych.

W XIX wieku kapliczki przydrożne zaczęto także stawiać z pobudek historycznych. Wiele krzyży miało na celu upamiętnienie pożarów, rozstrzelanych powstańców czy nieszczęśliwych wypadków.

Tradycyjnie przy kapliczkach żegnano zmarłych, tam modlili się o szczęśliwy powrót idący na wojnę żołnierze, modlono się przy nich podczas nabożeństw majowych, święcenia pól i wiosennego wypędu zwierząt. Zdarzało się, iż pod przydrożnymi krzyżami grzebano zmarłych nagle podróżnych, a także nieochrzczone dzieci, gdy nie było możliwości zorganizowania normalnego pochówku. Po dziś dzień po wsiach krążą rozmaite, czasem sprzeczne ze sobą historie o pogrzebanych pod kapliczkami powstańcach.

Typologia małej architektury sakralnej dostarcza pewnych problemów. Są krzyże zaopatrzone w niewielkie kapliczki, są kapliczki zwieńczone krzyżem, są kapliczki z prominentnymi figurami.

W Chojnowskim Parku Krajobrazowym oraz jego sąsiedztwie spotkamy zarówno kapliczki jak i krzyże przydrożne, święte figury, kapliczki nadrzewne i nadomowe. Najwięcej tych obiektów znajduje się na wsiach i skrzyżowaniach dróg; rzadziej występują kapliczki śródleśne. Spotkamy je w praktycznie wszystkich miejscowościach, najwięcej kapliczek zobaczyć można w Gołkowie, Bogatkach, Głoskowie czy Pęcherach lub Łbiskach. Różnorodność ich form pokazuje jak ważna jest lokalna tradycja i jak zróżnicowane są pomiędzy sobą nawet poszczególne wsie.

1. Kapliczka przy skrzyżowaniu ul. Piaseczyńskiej i Alei Wojciechowej w Pracach Dużych
2. Kapliczka nadrzewna z Jezusem frasobliwym przy Pięknej 63 w Zalesiu Górnym
3. Murowana kapliczka w ogrodzie prywatnym przy Dobrej w Runowie

Choć każdy z obiektów musimy jakoś nazwać, a tym samym zaklasyfikować, jest to jedynie próba skatalogowania co ciekawszych obiektów. Niniejsza publikacja ma na celu ukazanie piękna kapliczek i otaczającego je krajobrazu oraz utrwalenie powoli ginących ustnych przekazów o tym, kiedy i z jakiej okazji powstały.

Krzyże tradycyjnie wykonywano z drewna, jako iż był to surowiec łatwo dostępny, lecz niestety równie łatwo niszczejący. Stare drewniane krzyże znajdziemy w Nowinkach, Pilawie, Orzeszynie czy Łosiu. Dziś coraz częściej spotkamy krzyże metalowe, a także krzyże odnowione – nowoczesne drewniane obiekty wzniesione w miejscu zniszczonych już oryginalnych.

Wraz ze wzrostem kultu Matki Boskiej, w Polsce zaczęto stawiać wiele jej figur. W Chojnowskim Parku napotkamy wolnostojące figury maryjne, jak również tradycyjne kapliczki przydrożne, w których figura jest jednym z głównych elementów. Najczęściej w kapliczkach zobaczymy Matkę Boską Niepokalaną, rzadziej inne wizerunki. Niestety wraz z mechanizacją produkcji, wiele obecnie znajdujących się w kapliczkach figur nosi oznaki produkcji seryjnej, jak chociażby popularne przedstawienia Matki Boskiej Fatimskiej. Oprócz Maryi, napotkamy na naszych terenach także figury Jezusa, św. Jana Nepomucena oraz św. Floriana.

Tradycyjnie za kapliczkę przyjęło się uznawać obiekt zadaszony – tzw. kapliczkę domkową. W gminie Piaseczno nie posiadamy dużych kapliczek domkowych; większość kapliczek ma formę słupkową zwieńczoną krzyżem z wnęką na figurę. Najstarsze piaseczyńskie kapliczki są ceglane; dziś często cegły skrywa warstwa farby lub tynku. Wśród nowszych lub wyremontowanych obiektów napotkamy lastryko, kapliczki odlewane oraz klinkierowe. Tradycyjnie kapliczki wykonywali lokalni artyści, rzeźbiarze, czy malarze, bywały także transportowane z miejsc świętych. Stanowią one często zabytki lokalnej sztuki ludowej, a niektóre wpisano do gminnej ewidencji zabytków.

Wieszanie symboli wiary na drzewach sięga czasów przedchrześcijańskich. Wśród dawnych Słowian kult drzew – szczególnie lipy, dębu i jesionu – był bardzo silny. Nadrzewne kapliczki są swego rodzaju zasymilowaniem tradycji pogańskich do wiary chrześcijańskiej. W kapliczkach nadrzewnych spotkamy figurki maryjne, Jezusa Frasobliwego, obrazki (np. Matki Boskiej Częstochowskiej), a także niewielkie przymocowane do drzew krzyżyki.

Kapliczki oraz symbol krzyża znajdziemy także na domach. Wiele budynków tradycyjnie zaopatrzonych jest w niewielką wnękę na figurę Maryi lub innego świętego. Po dziś dzień wiele piaseczyńskich domów takie figury posiada.

W Chojnowskim Parku Krajobrazowym znajdziemy wiele zadbanych i odnowionych kapliczek. Tworzy i skupia się wokół nich lokalna społeczność. Obserwujemy także powstawanie zupełnie nowych kapliczek, co wskazuje, iż w wielu miejscach tradycja ta jest nadal żywa. Kapliczki te może nie posiadają aktualnie wartości historycznej, co nie znaczy, że za 50 lat nie będą pięknym i ciekawym elementem lokalnej historii i tożsamości.

Niniejsza broszura stanowi subiektywny wybór najciekawszych i najpiękniejszych krzyży i kapliczek przydrożnych z terenu Chojnowskiego Parku Krajobrazowego oraz Gminy Piaseczno. Więcej kapliczek znaleźć można na naszej stronie parkiotwock.pl w zakładce Historia i Kultura Chojnowskiego PK. Wiele pięknych kapliczek niestety nie zmieściło się do tej broszury.

Historie kapliczek to zazwyczaj przekazy ustne. Niestety przekazy różnych świadków historii czy też osób trzecich nie zawsze są spójne. Prosimy o wyrozumiałość oraz zapraszamy do kontaktu, jeśli utrwalona tu historia różnić się będzie od tej znanej Państwu.

4. Krzyż (dawniej drewniany, obecnie metalowy) przy skrzyżowaniu Akacjowej i Złotej Wilgi w Jastrzębiu
5. Częsta jest figura Matki Boskiej umieszczona w grocie - ul. Partyzantów 28 w Czarnowie
6. Kapliczka domkowa przy skrzyżowaniu Mokrej i Cichej w Złotokłosie

Mapa lokalizacji krzyży i kapliczek

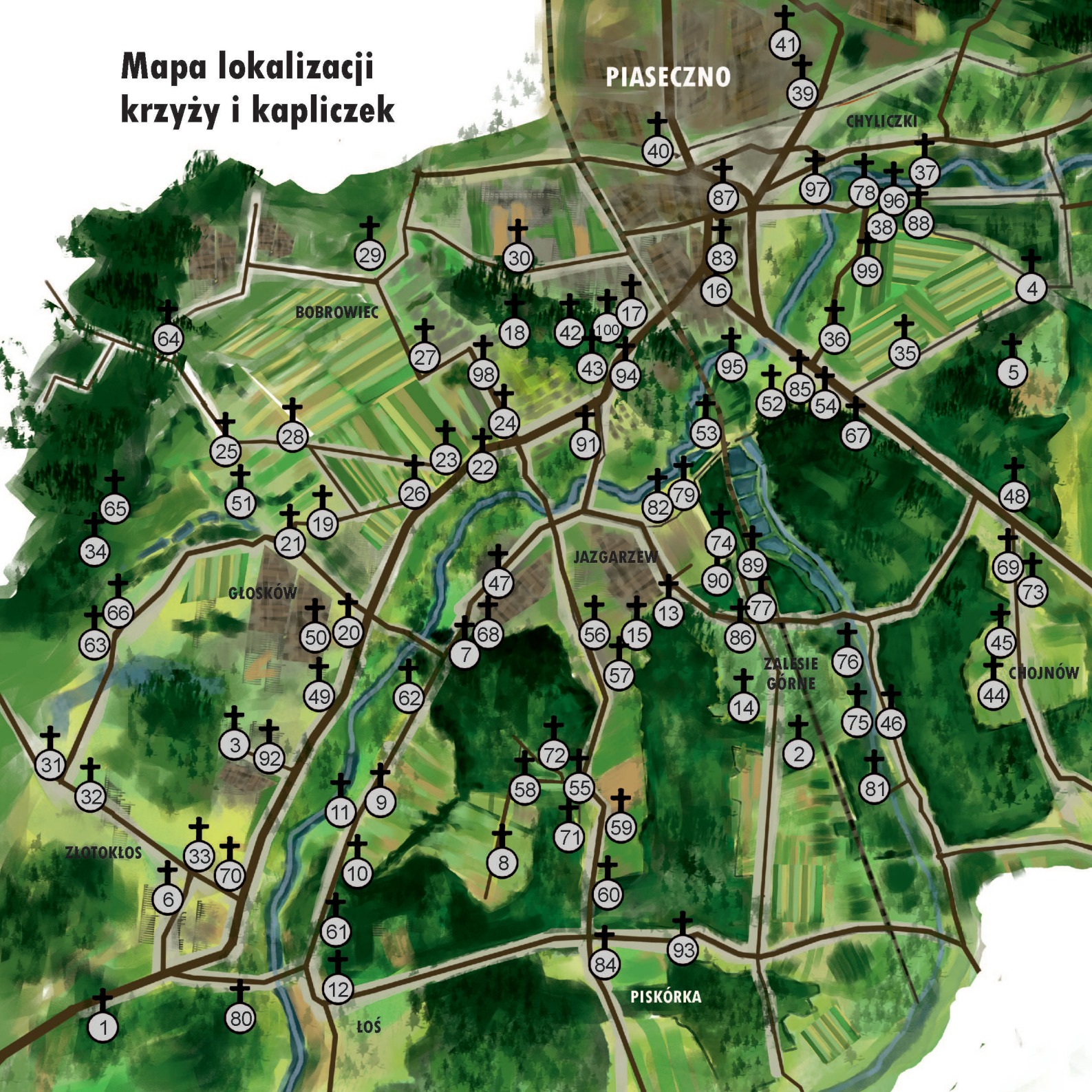

KAPLICZKI

7. Leśna kapliczka z figurą Matki Bożej Niepokalanej przy drodze wojewódzkiej nr 722 pomiędzy Wólką Pęcherską a Bogatkami. Stoi na pagórku przy skrzyżowaniu dróg Bogatki – Jazgarzew i Głosków.

Według lokalnych opowieści, w miejscu tym straszyło, dlatego na sośnie (być może była to pomnikowa sosna „Małgosia") powieszono nadrzewną kapliczkę. Później zamieniono ją na krzyż, a potem na figurę Matki Bożej na postumencie.

Kapliczka widniała już na Mapie Kwatermistrzowskiej z 1843 roku. W 2018 roku postawiono ją na nowo, po tym, jak wjechał w nią samochód. Pozostałości starej kapliczki zostały zakopane w tym samym miejscu. Po lewej (7a) wygląd kapliczki sprzed remontu (październik 2016 r.).

8. Kapliczka przy ulicy Pawlaka 18 w Grochowej. Kapliczkę ufundowali w 1939 roku Stanisław i Helena Kamińscy, na kapliczce widnieje inskrypcja „O Matko Niepokalana nie opuszczaj nas", a z tyłu symbol orła oraz napis „Wieczna pamiątka Stanisława i Heleny. Kamińskie zb. Cześ cz. Bogu i Miłoś".

9. Kapliczka z figurą Niepokalanego Serca Maryi przy ulicy Królewskiej 64 w Bogatkach.

Tradycję tego miejsca zapoczątkowała mieszkanka Bogatek, która na starej wiśni powiesiła znaleziony na strychu święty obrazek. Niestety wiśnię trzeba było wyciąć pod prace drogowe, a pobliski mieszkaniec udostępnił w zamian kawałek działki pod murowaną kapliczkę. W 2018 roku kapliczka przeszła remont. Odbywają się przy niej nabożeństwa majowe.

10. Kapliczka z obrazem Matki Boskiej Częstochowskiej pod lasem przy skrzyżowaniu ulic Królewskiej i Pierwiosnków w Bogatkach.

11. Kapliczka z figurą Matki Boskiej Niepokalanej przy skrzyżowaniu ulic Azalii i Szafirków w Bogatkach.

12. Ceglana otynkowana kapliczka postumentowa w Łosiu przy skrzyżowaniu na Piskórkę.

Posiada inskrypcję „Pod Twoją Obronę uciekamy się o Panie d. 25 lip. 1871”. Na krzyżu znajduje się metalowy wizerunek Matki Bożej Królowej Polski z napisem „Królowo Korony Polskiej błogosław Twojemu ludowi”(12b). Prawdopodobnie jest to najstarszy element kapliczki. Zdjęcie archiwalne ukazuje wygląd kapliczki w 1993 roku (12a).

13. Kapliczka Jezusa Miłosiernego przy skrzyżowaniu ulic Przebudzenia Wiosny i Czterech Wiatrów w Zalesiu Górnym. Wystawiona prawdopodobnie tuż po II wojnie światowej przez ówczesnych właścicieli działki - rodzinę Ezupowiczów. Figura stanowi symboliczne upamiętnienie członka rodziny - pilota - który zginął w czasie wojny z bolszewikami w latach 20. Jego samolot rozbił się gdzieś na kresach, a ciała nigdy nie odnaleziono.

Zdewastowana, po czym odbudowana w 2000 roku, figura początkowo nie posiadała daszku (13a).

14. Kapliczka w ogrodzie prywatnym przy Leśnej 27 w Zalesiu Górnym. Przedstawia Matkę Boską z Guadalupe (apokaliptyczną). Maria, odziana w niebieski płaszcz ze złotymi gwiazdami, stoi na półksiężycu, który podtrzymuje anioł. Kapliczka ozdobiona jest rzeźbionymi różami kastylijskimi – symbolem objawień w Guadalupe.

Kapliczka powstawała trzy lata, a ustawiona została około 2016 roku. Jej autorami są właścicielka posesji oraz zalesiański artysta.

15. Kapliczka w ogrodzie przydomowym przy ulicy Przebudzenia Wiosny 31 w Zalesiu Górnym. Przedstawia Matkę Boską z Lourdes pod zadaszeniem przypominającym grotę.

16. Kapliczka (krzyż na postumencie) przy rondzie Solidarności w Piasecznie. Ufundowana została przez Jana Ostaszewskiego i Zofję Ostaszewską z Żyrów.

Jest to najstarszy tego typu obiekt w mieście Piasecznie, jego powstanie datuje się na rok 1881. Jest to tak zwana kapliczka bazowa, gdzie krzyż z wizerunkiem ukrzyżowanego Chrystusa osadzony jest na murowanym postumencie. Informacja o fundatorach znajduje się na żeliwnej tabliczce.

17. Kapliczka w ogrodzie prywatnym przy ulicy Stołecznej 20 w Piasecznie.

18. Kapliczka przy skrzyżowaniu Redutowej i Okrężnej w Piasecznie. Posiada inskrypcję „Królowo Korony polskiej módl się za nami”.

19. Kapliczka przy ulicy Lipowej 19g w Głoskowie-Letnisku. Pierwotnie stał w tym miejscu drewniany krzyż; około 1962 pan Józef Zapaśnik wymienił go na nowy, pomimo nieprzychylności komunistycznych władz.

W roku mniej więcej 1978 w tym miejscu postawiono kapliczkę wspólnym wysiłkiem Mariana i Bolesława Zapaśników oraz Władysława Dziubińskiego. Pierwotnie ceglana, a obecnie otynkowana.

20. Kapliczka z figurą Matki Boskiej Fatimskiej nieopodal skrzyżowania ulic Radnych i Gąsiorka w Głoskowie. Figura została przeniesiona z kościoła Matki Bożej Wspomożenia Wiernych w Głoskowie.

21. Kapliczka przy szkole podstawowej w Głoskowie, przy ulicy Szkolnej 6. Okoliczni mieszkańcy nie pamiętają, kiedy została wzniesiona; jej minimalny wiek to około 60 lat. Być może ze względu na wizerunek lub figurę, która kiedyś mogła być umieszczona we wnęce, nazywana jest kapliczką maryjną.

22. Kapliczka skrzynkowa z obrazem Matki Boskiej Częstochowskiej przy ulicy Gołkowskiej 23 w Gołkowie.

23. Kapliczka na skrzyżowaniu ulic Ceramicznej i Gołkowskiej w Gołkowie ufundowana przez mieszkańców wsi. Budowę rozpoczęto w 1956 roku, 2 lata później kapliczkę poświęcono.

24. Kapliczka przy rondzie Bitwy pod Gołkowem w Gołkowie.

Kapliczka z 1892 roku w formie krzyża na wysokiej kolumnie, która pierwotnie była koloru czerwonego.

Jest to jeden z najstarszych tego typu obiektów w gminie Piaseczno. Przed budową ronda, kapliczka stała od strony ulicy IV Pułku Ułanów.

Znajduje się na niej inskrypcja „In gloriam Dei AD 1892", a z tyłu inicjały „BG"; stąd prawdopodobnie wzniósł ją Gustaw Bauerfeind, ówczesny właściciel dóbr Gołkowskich. Być może powstała ona w celu upamiętnienia bitwy pod Gołkowem.

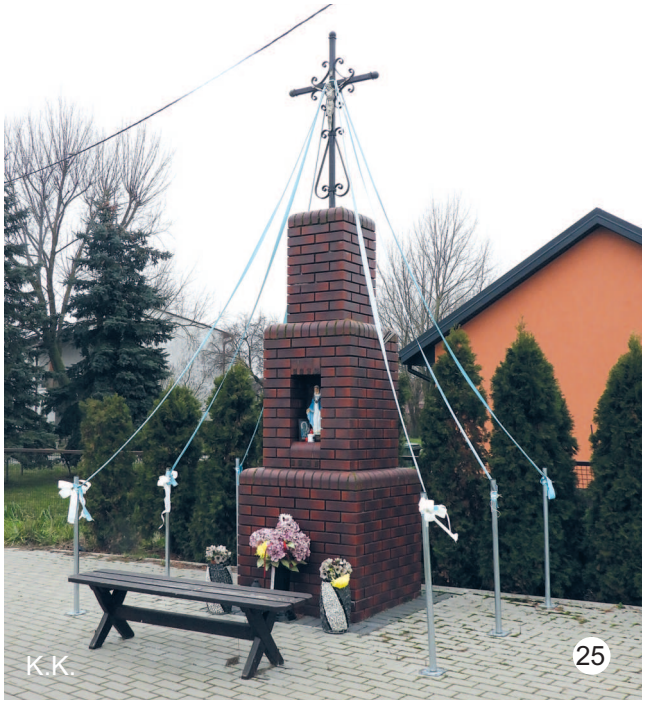

25. Kapliczka przy ulicy Gościniec 11 w Woli Gołkowskiej. Kapliczka powstała w 1934 roku. Początkowo stała na miejscu obecnego ronda; została zniszczona przez samochód. Odbudowana w 2013 roku, jak również przeniesiona w inne miejsce podczas budowy ronda, posiada oryginalny krzyż.

26. Kapliczka na skrzyżowaniu ulic Gołkowskiej i Zielonej w Gołkowie, ufundowana w 1925 roku przez lokalnego mieszkańca pana Tomasza Rosłona. Jest wpisana do rejestru zabytków łącznie z terenem cmentarza wojennego z I wojny światowej, który znajduje się za nią. Na cmentarzu leżą żołnierze polegli w czasie forsowania Jeziorki w lipcu 1915 r.

W 2020 roku kapliczka przeszła remont pod nadzorem konserwatora zabytków (26a).

27. Kapliczka na skrzyżowaniu ulic Bobrowieckiej i Mazowieckiej w Bobrowcu. Postawiona została po I wojnie światowej przez Tadeusza Marczaka, który otrzymał od wójta pozwolenie na polowanie na gruntach wsi Bobrowiec. W zamian wybudował on kapliczkę. Pierwotnie posiadała tabliczkę „Dar Tadeusza Marczaka", która została jednak zniszczona.

Kapliczka została odremontowana przez prezesa OSP pana Zenona Zawiślaka. Pierwotnie ceglana, kapliczka została otynkowana (27a).

28. Kapliczka z 1961 roku przy skrzyżowaniu ulic Gościniec i Kolonia w Woli Gołkowskiej.

29. Kapliczka przy ul. Żwirowej 2 w Wilczej Górze. Jest to stara lokalizacja na granicy wsi Bobrowiec i Wilcza Góra. W latach 60. kapliczka była w tak złym stanie, że została przez mieszkańców rozebrana i zbudowana na nowo.

30. Kapliczka z 1949 roku położona na skrzyżowaniu ulic Orężnej, Leśnej i Krzywej na styku gmin Piaseczno i Lesznowola. Kapliczka została wzniesiona w podzięce za przetrwanie okresu okupacji, a także dla uczczenia pamięci pomordowanych w 1944 roku mieszkańców wsi. Posiada inskrypcję „Matko niepokalana módl się za nami". W 2019 roku wyremontowana z funduszu sołeckiego.

31. Kapliczka z figurą Serca Pana Jezusa oraz obrazem Matki Boskiej Częstochowskiej przy skrzyżowaniu ulic Mrokowskiej i Kaczej w Szczakach. Na kapliczce widnieje wzór przypominający inicjały MA oraz inskrypcja „Króluj nam Chryste". Lokalizacja kapliczki ma co najmniej 100 lat. pierwotnie w tym miejscu stał drewniany ogrodzony krzyż. Kapliczkę murowaną postawiono w 1960 roku. Swoim wyglądem nawiązuje ona do kapliczki w Henrykowie-Uroczu.

32. Kapliczka przy skrzyżowaniu ulic 3 Maja i Piotra Skargi w Złotokłosie. Figura Niepokalanego Serca Maryi została podarowana w 1995 roku przez Violettę Villas, wtedy mieszkankę pobliskiej Magdalenki. Przy kapliczce po dziś dzień odbywają się nabożeństwa majowe.

33. Kapliczka przy skrzyżowaniu ulic Społecznej i Mokrej w Henrykowie-Uroczu. Pochodzi z 1958 roku, składa się z dwóch filarów typu tralki, które były częścią rozebranej werandy nieistniejących już czworaków w Henrykowie-Uroczu. Wewnątrz znajduje się figura Maryi z Lourdes. W 2012 kapliczka przeszła remont, m.in. zmieniła kolor z zielonego na błękitny. Do dziś odbywają się tu nabożeństwa majowe.

34. Kapliczka przy ul. Zdrojowej 7 w Wólce Prackiej, przy wjeździe na teren dawnego niewielkiego folwarku Struga, którego drewniany budynek już nie istnieje. Kapliczka zwieńczona jest krzyżem (34a), wewnątrz znajduje się figura Matki Boskiej Niepokalanej u dołu ozdobiona przez ludowego twórcę bukietem niezapominajek (34b).

35. Kapliczka na skrzyżowaniu ulic Ptaków Leśnych i Granicznej w Jastrzębiu. Lokalizacja pochodzi z około lat 30 XIX w (choć według niektórych mieszkańców jest młodsza), 15 lat temu została wyremontowana przez mieszkańców wsi. Pierwotnie stał tu krzyż, potem metalowy krzyż na podmurówce z białej cegły z parkanem, który jednak został staranowany przez samochód. Na kapliczce jest inskrypcja „Królowo Korony Polskiej módl się za nami", w środku znajduje się figura Maryi Róży Duchownej.

Kapliczka jest ważnym miejscem dla lokalnej społeczności, odbywają się tu nabożeństwa majowe, zgodnie z relacjami sąsiadów „nie ma dnia, żeby przy kapliczce nie palił się znicz". Niestety lokalizacja ta jest zagrożona na skutek planów poszerzania drogi.

36. Kapliczka z bielonej cegły przy Sielskiej 2 w Siedliskach. Kapliczkę ufundował w latach 50. mieszkaniec wsi. Siedliska były początkowo niewielką wsią, a kapliczka stoi na jej granicy. We wnęce znajduje się obrazek Matki Boskiej Nieustającej Pomocy.

37. Kapliczka nad Jeziorką przy chylickim kościele. Kapliczka pochodzi z czasów, gdy w Chylicach mieściło się Zgromadzenie Sióstr Urszulanek.

Kapliczkę wykonał pan Czesław Fukowski na prośbę przełożonej wspólnoty urszulanek siostry Augustyny Szczepańskiej. Była ona przełożoną wspólnoty w latach 1945–1947, wtedy też najprawdopodobniej powstała kapliczka. Poniżej kapliczka podczas powodzi w marcu 1979 roku (37a).

38. Kapliczka w ogrodzie prywatnym przy ulicy Toskańskiej 1 w Chylicach. Jak wspominają okoliczni mieszkańcy, pod kapliczką zbierano i modlono się przed wyjazdami na pielgrzymki.

39. Kapliczka przy skrzyżowaniu ulic Geodetów i Julianowskiej w Józefosławiu. Na prośbę mieszkańców, lokalizacja nie została zmieniona mimo budowy w tym miejscu ronda.

Kapliczka pochodzi z 1947 roku, posiada inskrypcję „Matko nie opuszczaj nas".

40. Ceglana kapliczka przy parafii Zesłania Ducha Świętego w Starej Iwicznej. Pierwotnie kapliczka stała w cieniu robinii przy skrzyżowaniu ulic Mleczarskiej, Słonecznej i Sękocińskiej na granicy Piaseczna i Konstancina. Została postawiona w 1928 roku dla uczczenia 10-tej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości.

W 2015 roku w związku z remontem ulicy Mleczarskiej kapliczkę przeniesiono na teren pobliskiego kościoła w Starej Iwicznej. Podczas przenosin kapliczka uległa uszkodzeniu, po czym została odtworzona. Posiada niewielką wnękę z obrazkiem Matki Boskiej Licheńskiej.

Na zdjęciu (40a) kapliczka przed przenosinami w 2011 roku.

41. Kapliczka przy Wilanowskiej 15c w Józefosławiu. Na ogrodzonym terenie kapliczki rosną 4 wiekowe lipy.

Pierwotnie w tym miejscu stał drewniany krzyż, postawiony przez rodzinę Olczaków w 1948 roku. W roku 1974 roku w miejsce niszczejącego krzyża wybudowano kapliczkę, która w ostatnich latach przeszła remont.

KRZYŻE

42. Krzyż przy Placu Wolności w Piasecznie
Towarzystwo Przyjaciół Miasta-Lasu Zalesie zarejestrowano w 1927 roku. Jego celami statutowymi było „współdziałanie na rzecz rozwoju miejscowości Miasto-Las Zalesie pod względem leczniczym, higienicznym, ekonomicznym, estetycznym i ogólnokulturalnym".
Krzyż na Placu Wolności wzniósł zarząd towarzystwa w 1937 roku dla podkreślenia chrześcijańskiego charakteru osiedla.

43. Krzyż przy Jagiellonki 9 w Piasecznie.

Pomimo dzisiejszej otwartości piasecznian na inne kultury i religie, należy przyznać, iż nie zawsze tak było, a historia tolerancji w naszym kraju przeplata się z historią ksenofobii. Jak czytamy w kronice Parafii w Zalesiu Dolnym, w 1932/33 roku działkę w tej okolicy nabył człowiek narodowości żydowskiej. Aby wystraszyć nowego mieszkańca odmiennego wyznania, przed jego działką postawiono krzyż. W odpowiedzi na ten gest, nowy mieszkaniec miał powiedzieć, że „Pan Jezus moknie na deszczu, ja Mu zrobię daszek" i zamontował na krzyżu blaszany daszek, który zachował się do dnia dzisiejszego.

W roku 1960 krzyż odnowiono i poświęcono.

44. Krzyż przy skrzyżowaniu ulic Klonowej i Partyzantów w Chojnowie. Kilka lat temu drewniany krzyż wymieniono na większy, a metalowe ogrodzenie zamieniono na żywotniki.

45. Drewniany krzyż przy skrzyżowaniu ulic Klonowej i Graniczka w Chojnowie.

46. Krzyż przy ulicy Gościniec Warecki 26 w Nowinkach, na granicy oddziału leśnego nr 160.

Gościniec Warecki jest pozostałością Traktu Wareckiego, który od średniowiecza do XIX w. stanowił ważne połączenie komunikacyjne pomiędzy Warszawą w Warką. Okolice kapliczek często obsadzane były drzewami – tu krzyż otaczają wiekowe dęby szypułkowe.

47. Niewielki metalowy krzyż przy szosie nr 722 w Wólce Pęcherskiej nr 1. Obok znajduje się dwór z XIX wieku, dwa zabytkowe domy oraz ogród. Wólka Pęcherska (dawniej Wola Głoskowska) została przyznana w XVII w. siostrom Szarytkom przez królową Ludwikę Marię Gonzagę.

48. Drewniany krzyż przy skrzyżowaniu drogi krajowej nr 79 z ulicą Klonową w Chojnowie. Wyryto na nim datę 1987 R VI.6, lecz tradycja tego miejsca sięga co najmniej do początku XX w. Krzyż zaznaczał miejsce, gdzie należało skręcić z głównej drogi Piaseczno – Góra Kalwaria do Orzeszyna i Chojnowa. Przed II wojną światową znajdował się tu zajazd oraz leśniczówka.

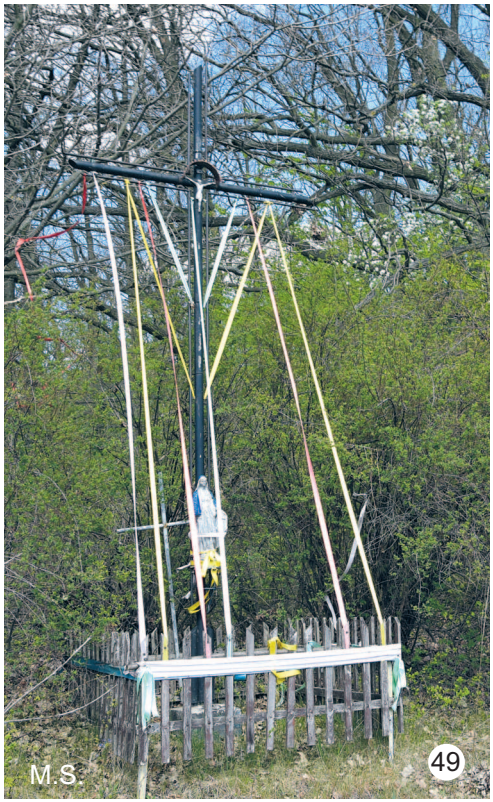

49. Krzyż przy ulicy Solidarności, na granicy lasu pomiędzy Głoskowem a Runowem.

50. Powojenny krzyż przy skrzyżowaniu ulic Traktorzystów i Korczunkowej w Głoskowie.

51. Krzyż przy skrzyżowaniu dróg leśnych prowadzących na Wolę Gołkowską i Mieszkowo w Głoskowie (Abramowicza 11). Znajduje się na tyłach parku dworskiego i dworu w Głoskowie, w miejscu dawnej bramy wjazdowej do majątku.

W tym miejscu dnia 1 października 1863 roku Rosjanie wzięli za powstańca styczniowego i zabili właściciela majątku Głosków barona Jana Dangla. Dziedzicowi Głosków zawdzięcza m.in. szkołę, na którą Dangiel przekazał ziemię i fundusze.

52. Krzyż przy skrzyżowaniu ulic Głównej i Leśnej w Żabieńcu. Niegdyś wyznaczał on początek wsi, jadąc od strony Jesówki. Zgodnie z informacją uzyskaną od opiekujących się krzyżem mieszkańców Żabieńca, krzyż został wzniesiony przez ich dziadków około 100 lat temu. Na krzyżu wisi kapliczka skrzynkowa z figurą Maryi z Lourdes.

53. Krzyż przy ulicy Rybakówka 3 w Żabieńcu. Krzyż stoi przy niegdysiejszym gościńcu wiodącym z Zalesia Górnego do Piaseczna. Krzyż w tym miejscu stał od dawna; obecny został ufundowany przez Zakład Rybacki wraz z ówczesnym proboszczem Żabieńca księdzem Wojciechem Jędrysiakiem około 2017 roku.

54. Krzyż przy ulicy Leśnej 7 w Żabieńcu. Obecny krzyż stoi w miejscu metalowego, ufundowanego przez pana Wiesława Badowskiego w latach 80., wkrótce po utworzeniu parafii Św. Jadwigi w Żabieńcu.

W 2014 r. sołtys wsi Adam Marciniak ufundował obecny, drewniany krzyż. Tutaj kończą się procesje z okazji Bożego Ciała. Stary krzyż znajduje się obecnie na tyłach plebanii w Żabieńcu.

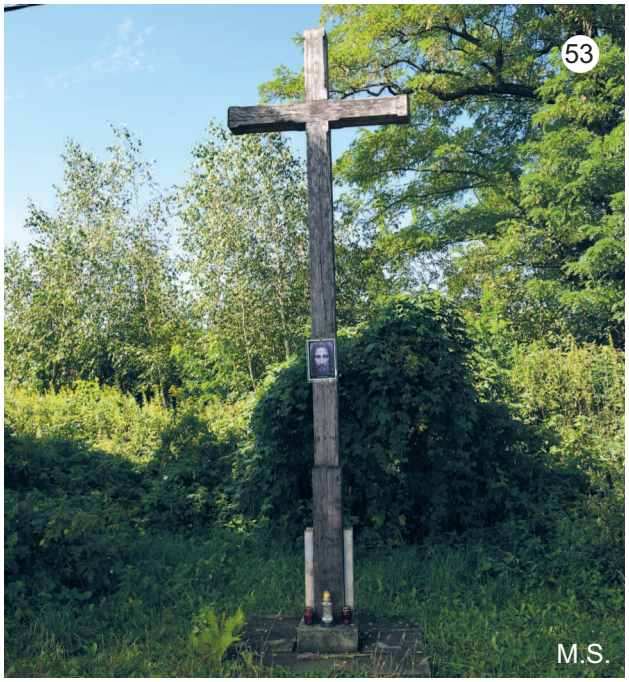

55. Krzyż przy skrzyżowaniu ulic Bocznej i Cietrzewia w Pęcherach.

56. Krzyż przy ulicy Chrobrego 1 w Łbiskach, na granicy z Jazgarzewem.

Początkowo stał tu drewniany krzyż dziękczynny, postawiony około 1952 roku w podzięce za narodziny syna ówczesnego sołtysa wsi. Jako iż drewniane krzyże niszczały, mieszkańcy Łbisk wymienili je na metalowe w 2008 roku. Krzyże wykonał lokalny zakład z Wólki Kozodawskiej. Następnie w tym samym zakładzie zamówiono krzyże do wsi Pęchery.

57. Krzyż przy skrzyżowaniu ulic Bolesława Chrobrego i Kazimierza Wielkiego w Łbiskach.

Krzyże w Łbiskach i Pęcherach są raczej proste w formie, składają się z trzech równoległych linii, w ich centrum znajduje się Jezus pod daszkiem, od którego wychodzą promienie.

Na terenach Chojnowskiego Parku Krajobrazowego napotkamy również krzyże bardziej zdobione, których ramiona zakończone są kulami, koniczynkami czy lilijkami, zwężają się lub rozszerzają. Posiadają od czterech do dwunastu promieni, prostych lub falowanych. Do najbardziej bogato inkrustowanych krzyży należą obiekty we Władysławowie (64), w Bobrowcu (27), Woli Gołkowskiej (25) i Wólce Prackiej (34). W Piasecznie, przy ulicy Jana Pawła 31, możemy zobaczyć krzyż, który zamiast figury Jezusa ukrzyżowanego posiada medalion z płaskorzeźbą głowy Jezusa w koronie ciernistej (tzw. krzyż rodziny Kazubków).

58. Drewniany krzyż na rogu ulicy Pawlaka (nr 36) w Grochowej.

Tradycja miejsca jest zachowana od co najmniej początku XX w. Początkowo krzyż stał w pobliskim lesie, przy drodze gruntowej prowadzącej do Jazgarzewa.

Został odnowiony i przeniesiony do obecnej lokalizacji w latach 90. Podczas prac odłamało się ramię krzyża, a w środku znaleziono notatkę opisującą historię krzyża. Niestety nie wiadomo, co było napisane na karteczce, nadal tkwi ona w środku krzyża. Niektóre przekazy mówią o tym, iż notatka spisana była cyrylicą.

W 2000 krzyż poświęcono; na ogrodzeniu zaznaczono datę 2001 r.

W 2019 roku krzyż odmalowano. Na krzyżu wisi niewielka kapliczka skrzynkowa z figurą Maryi.

59. Krzyż śródpolny przy Głównej w Pęcherach.

60. Krzyż przy ulicy Głównej w Pęcherach, na granicy z Piskórką, między oddziałami leśnymi nr 232 i 233. Krzyż drewniany wymieniono na metalowy niespełna 10 lat temu.

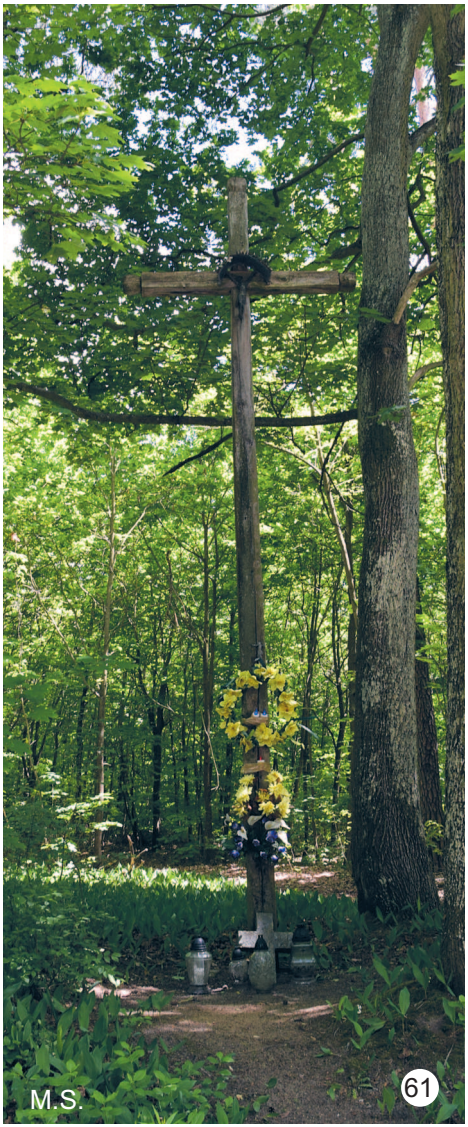

61. Krzyż przy Prażmowskiej w Łosiu, przy drodze wojewódzkiej nr 722 do Bogatek, w oddziale leśnym nr 270.

Pochodzi z lat powojennych, prawdopodobnie w latach 80. został odnowiony przez mieszkańca wsi Łoś oraz poświęcony. U podstawy krzyża wyryto inicjały MS oraz datę 1981.

62. Metalowy krzyż na wyjeździe ze wsi Bogatki, przy ulicy Królewskiej 175. Uprzednio w miejscu tym stał wysoki drewniany krzyż ogrodzony płotkiem.

Krzyż posiadał inskrypcję „Boże błogosław nas 1927 rok". W 2015 roku krzyż wymieniono na metalowy.

Zdjęcie archiwalne ukazuje wygląd krzyża w 1995 roku (62a).

63. Krzyż przy ulicy Pałacowej 3 w Wólce Prackiej. W nieistniejącym dziś dworku stacjonował sam Tadeusz Kościuszko. Na krzyżu wisi obraz Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski autorstwa twórcy ludowego (63a). Na drzewie obok również umieszczono mały krzyżyk i święty obrazek; niewykluczone, że są one starsze niż metalowy krzyż.

64. Krzyż przy skrzyżowaniu Cichej i Wojska Polskiego we Władysławowie.

Zgodnie ze wspomnieniami mieszkańców, krzyż stoi w tym miejscu od co najmniej 1914 roku. Uprzednio miał kolor brązowy, a wcześniej zielony, kilka lat temu odmalowany na kolor niebieski; był kilkukrotnie restaurowany. W kapliczce znajduje się figurka Maryi oraz rzeźba Jezusa frasobliwego z czaszką (64a). Zwieńczony żelaznym krzyżem, inkrustowanym kształtami liści i kielichów kwiatów. Krzyż stoi na podmurówce z kamieni, a otoczony jest drewnianym płotkiem zdobionym na rogach kulami. Bogactwo formy sugeruje, iż fundatorem była osoba prywatna; nie wiadomo jednak kto ani kiedy wzniósł krzyż.

63a

64a

63

M.S.

64

K.K.

65. Krzyż przy skrzyżowaniu ulic Ustronie i Traktowej w Mieszkowie. Pierwotnie krzyż stał przy skrzyżowaniu Traktowej i Szklarniowej, jednak w związku z budową trasy S7 musiał zostać przeniesiony. Przy tej okazji w 2016 roku ekshumowano szczątki pochowanego pod krzyżem podczas II wojny światowej żołnierza. Przy szczątkach znaleziono buty oraz pociski. Istnieje kilka wersji historii o żołnierzu, który został pochowany pod krzyżem. Być może był to wracający do domu żołnierz wrześniowy lub też partyzanci, którzy napotkali niemiecki patrol – jednemu udało się uciec, a drugiego rozstrzelano.

Inna historia głosi, iż pewnej nocy z Głoskowa do Karolina przyszli dwaj niemieccy dezerterzy w zniszczonych mundurach. Zatrzymali się u lokalnych mieszkańców, których prosili o cywilne ubrania i którym zostawili dwie walizki (jak się później okazało, były tam karabin i czekolada). Żołnierze spędzili noc w stodole obok dworu w Karolinie. Zauważyli ich Sowieci i posłali za nimi patrol na motocyklu. Po przesłuchaniu jednego z nich zastrzelili – ponieważ posiadał przy sobie brzytwę, a w tym czasie był zakaz posiadania ostrych przedmiotów. Drugiemu kazali wykopać dół na zwłoki kolegi i puścili go wolno. W nocy psy wygrzebały zwłoki, więc lokalni mieszkańcy przenieśli je pod przydrożny krzyż.

66. Krzyż przydrożny przy ulicy Ogrodowej 16 w Wólce Prackiej.

Obok zachowała się tradycyjna mazowiecka aleja wierzb głowiastych, które powstały przez niegdyś praktykowane coroczne ucinanie gałęzi na opał. Krzyż został niedawno wymieniony przez mieszkańców.

KRZYŻE I KAPLICZKI HISTORYCZNE

67. Kapliczka Powstańców Styczniowych między oddziałami leśnymi nr 108 i 109, w lesie nieopodal wsi Żabieniec. Upamiętnia uczestników powstania, którzy prowadzili działania w tych rejonach i zginęli w okolicach Pilawy. Ich mogiła znajduje się na cmentarzu parafialnym w Piasecznie.

Kapliczka z wcięciem w kształcie cebuli nawiązuje do stylu bizantyjskiego; prawdopodobnie wykonał ją rzemieślnik artysta.

Kapliczka powstała w 1943 roku z inicjatywy rodziny Nassalskich.

Przy kapliczce są odprawiane nabożeństwa majowe.

68. Drewniana kapliczka przy drodze wojewódzkiej nr 722 pomiędzy Wólką Pęcherską a Bogatkami. Kapliczka stoi w rezerwacie przyrody Biele Chojnowskie na leśnym cmentarzu wojennym z 1915 roku.

Pochowano tam 68 żołnierzy niemieckich i 18 rosyjskich, którzy polegli podczas ofensywy niemieckiej w lipcu 1915 r. w walkach nad Jeziorką. Wśród pochowanych można znaleźć żołnierzy, których nazwiska wskazują na polskie pochodzenie. Do kapliczki datowanej na 1936 rok przytroczono tabliczki z imionami i nazwiskami niektórych poległych. Cmentarz wpisano do gminnego oraz wojewódzkiego rejestru zabytków.

69. Krzyż przy ulicy Klonowej 22a w Pilawie wzniesiony przy pomniku poległych z 1944 roku. 25 sierpnia tego roku hitlerowcy rozstrzelali w tym miejscu 23 przypadkowo zatrzymane osoby ze wsi Chojnów, Orzeszyn oraz Pilawa i w ramach odwetu rozstrzelali. Wśród zabitych znajdowało się pięciu braci Czapskich.

Poprzedni krzyż, który stał w tym miejscu, posiadał niewielką kapliczkę z wizerunkiem Matki Bożej Ostrobramskiej (69a). Nowy krzyż postawiono w 2017 r. (69).

70. Krzyż przy mogile powstańczej z 1863 roku w Henrykowie-Uroczu przy ulicy Gromadzkiej 18.

W mogile spoczywają żołnierze z oddziałów biorących udział w bitwie pod Przypkami we wrześniu 1863 r. Maszerujące z Góry Kalwarii do Grodziska oddziały zostały zaatakowane podczas postoju we wsi Przypki. Krzyż stoi na terenie nieistniejącej już wsi Mroczkowa Wola.

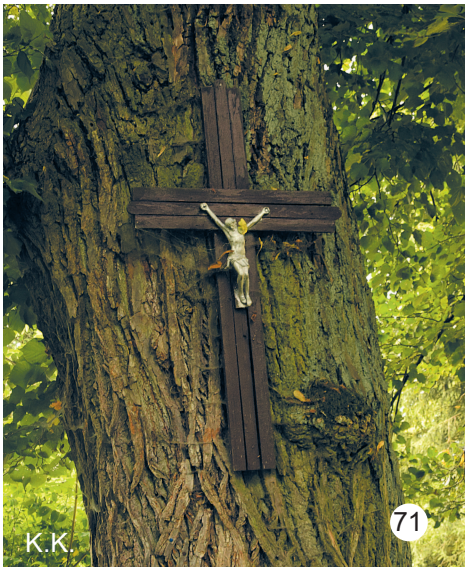

KAPLICZKI NADRZEWNE

Kapliczki nadrzewne, zazwyczaj w formie skrzyneczki z wnęką na świętą figurę lub obrazek, mają szczególny urok. W przeszłości panował przesąd, iż nie wolno ścinać drzewa, na którym powieszona jest kapliczka. Wśród drwali krążyły opowieści o nieszczęściach, które spotkały tych, którzy podnieśli siekierę na drzewo z kapliczką. Wiele z tych drzew dożyło dzięki temu przesądowi sędziwego wieku, a obecnie stanowi pomniki przyrody.

Kapliczki bardzo często wieszano na lipach, gdyż dawni Słowianie wierzyli, że drzewo to posiada moc uzdrawiania i chroni przed piorunami.

71. Krzyż nadrzewny na końcu ulicy Bocznej w Pęcherach.

Przy ulicy Bocznej w Pęcherach znajduje się kilka budynków wpisanych do gminnej ewidencji zabytków. Jest to spichlerz z XVIII wieku (figuruje także w rejestrze zabytków), kilka domów oraz rządcówka z przełomu XIX i XX w. Dodatkowo, na terenie Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego (tzw. Szarytek) znajduje się zabytkowy ogród o powierzchni 3 ha założony w XVII w. Teren ten przyznała siostrom królowa Ludwika Maria Gonzaga. W XIX wieku ogród był przekształcany; obecnie jedynym jego śladem jest starodrzew.

72. Kapliczka przy granicy rezerwatu przyrody Las Pęcherski, przy drodze leśnej pomiędzy oddziałami leśnymi nr 246 i 247. Kapliczka wisi przy dawnej drodze gruntowej do Jazgarzewa. W środku znajduje się wizerunek Matki Boskiej Częstochowskiej. Obok wygląd kapliczki w 1993 r.

73. Kapliczka nadrzewna naprzeciwko ulicy Klonowej 24b w Pilawie.

74. Kapliczka nadrzewna przy skrzyżowaniu ulic Piaseczyńskiej i Owsianej w Zalesiu Górnym. Kapliczka upamiętnia 155-lecie nadania nazwy Domanka gajówce Zapole-Leśne, która stała tu do lat 60., a zamieszkiwała ją rodzina Płowików. W 1991 roku kapliczkę przeniesiono na jej obecne miejsce w związku z pracami drogowymi. Nazwa Domanka pochodzi od nazwiska właściciela okolicznych dóbr Wincentego Domańskiego. Jest to najstarsza część osiedla Zalesie Górne. Pierwsza wzmianka o „Dumance" w parafii Jazgarzew pochodzi z 1845 roku. W osadzie zlokalizowanej na gościńcu prowadzącym do Piaseczna znajdowała się karczma, która podczas powstania styczniowego stanowiła punkt kontaktowy między Warszawą a stacjonującymi w lasach oddziałami powstańczymi. Za datę powstania wsi przyjmuje się rok 1836. Na rozwój osady wpłynęło zbudowanie kolejki z Warszawy do Piaseczna w 1889 r. Od 1945 r. Domanka stanowi formalnie część Zalesia Górnego.

75. Kapliczka nadrzewna przy ulicy Kaczeńców 14 w Zalesiu Górnym.

76. Kapliczka nadrzewna pomiędzy oddziałami leśnymi 152 i 152 w pobliżu Zalesia Górnego.

77. Kapliczka nadrzewna przy skrzyżowaniu ulic Pionierów i Wiekowej Sosny w Zalesiu Górnym. Powieszona około 15 lat temu przez właścicielkę posesji, aby chroniła przed wypadkami na skrzyżowaniu.

78. Kapliczka na wierzbie głowiastej przy ulicy Nadrzecznej 16 w Chylicach.

79. Kapliczka nadrzewna z wizerunkiem Matki Boskiej Częstochowskiej przy ulicy Dzikich Gęsi 62 w Jesówce. Mieszkańcy Jesówki pamiętają kapliczkę wiszącą w tym miejscu już około 80 lat temu.

80. Kapliczka nadrzewna nieopodal miejscowości Łoś, przy drodze leśnej prowadzącej do Prac Dużych. Kapliczka ma formę metalowej skrzyneczki z wymalowaną datą 1965.

Wewnątrz znajduje się zniszczony obrazek z inskrypcją "Matka ... szystkich„. Poniżej obrazka prawdopodobnie znajdowała się modlitwa bądź intencja wystawienia kapliczki. Na zniszczonych kawałkach papieru można przeczytać imiona: Piotr, Agnieszka, Izydor.

81. Kapliczka nadrzewna z Jezusem frasobliwym pomiędzy oddziałami leśnymi 203 i 206, przy ulicy Leśnej w pobliżu mostu na rzece Zielonej, na granicy pomiędzy Nowinkami oraz Ustanowem. W roku 2020 kapliczka wraz z drzewem spadła i w momencie ukończenia niniejszej publikacji nie została ponownie powieszona.

KRZYŻE I KAPLICZKI NADOMOWE

Tradycja umieszczania motywu krzyża została zapoczątkowana na domach drewnianych, a po wojnie kontynuowano ją na budynkach murowanych. Krzyże w szczytach domów znajdziemy zarówno na budynkach mieszkalnych jak i gospodarczych. Nie zostało ich wiele – stare domy często przeznaczane są do rozbiórki, lub też pokrycia tynkiem – a krzyże nikną pod warstwą styropianu. Zarówno krzyże, podstropowe figury i kapliczki stanowią świadectwo wiary mieszkańców, ale także prośbę o opiekę. Wiele nadomowych kapliczek i figurek zobaczyć można we wsi Bogatki.

82. Murowany krzyż w szczycie domu przy ulicy Dzikich Gęsi 29 w Jesówce.

83. Krzyż w szczycie domu przy ulicy Kościuszki 51 w Piasecznie. Oryginalny budynek pochodził z 1902 roku, w latach 1944-45 działał tu szpital, który udzielał pomocy powstańcom warszawskim i oddziałom z pobliskich lasów. Dom zbudował osadnik niemiecki z czasów kolonizacji 1802-06 i mieszkał tu do końca II wojny światowej. Budynek wpisany jest do gminnego rejestru zabytków.

84. Nadomowa kapliczka przy Głównej 30 w Piskórce.

85. Podstropowa figura św. Antoniego z dzieciątkiem na domu przy ul. Leśnej 3 w Żabieńcu.

Historia głosi, iż chory Antoni przebywał z wizytą u hrabiego Tiso, aby odpocząć po wygłaszanych w Wielkim Poście kazaniach. Pewnego razu, gdy hrabia zajrzał do pokoju, w którym Antoni studiował ewangelię, zobaczył przytulające się do świętego Dzieciątko Jezus. Antoni prosił hrabiego, aby zachował to w tajemnicy, stąd historia ujrzała światło dzienne dopiero kilka lat po śmierci Antoniego. Odtąd święty Antoni z Padwy przedstawiany jest z małym Jezusem na ręku.

Święty Antoni jest patronem osób i rzeczy zaginionych, a także ubogich, podróżnych, narzeczonych i małżeństw oraz górników.

86. Nadomowa wnęka z figurą Maryi na przedwojennym domu (co najmniej z roku 1937) przy ul. Białej Brzozy 12 w Zalesiu Górnym.

87. Nadomowa kapliczka przy u Chyliczkowskiej 5 w Piasecznie. Uprzednio w środku była stara figura Jezusa, pozostałością po niej jest cierniowa korona na zwieńczeniu. Obecnie od kilku lat w kapliczce znajduje się figura Marki Boskiej Fatimskiej.

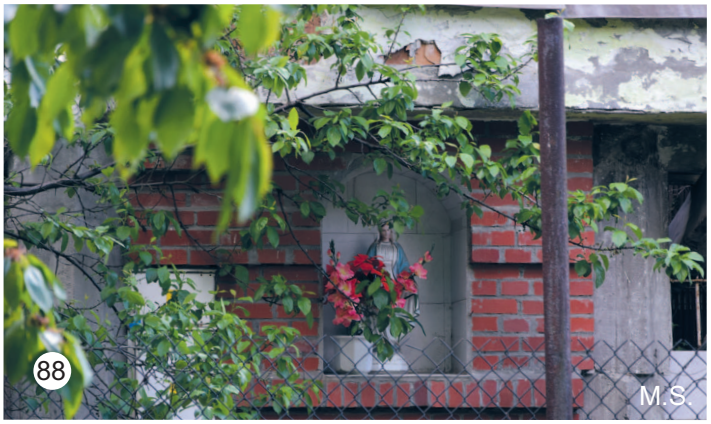

88. Nadomowa wnęka z figurą Maryi przy ul. Piaskowej 15 w Chylicach.

FIGURY

89. Figura Matki Bożej opiekunki wszystkich podróżujących na skwerku pomiędzy ulicami Koralowych Dębów i Owsianą w Zalesiu Górnym. Ufundowana w 2011 roku przez Krzysztofa Merskiego z okazji 175-lecia nadania miejscowości nazwy „Domanka". Głaz pochodzi ze żwirowni we wsi Irenów koło Chynowa. Obok znajduje się kamień upamiętniający św. Jana Pawła II; do pobliskiego drzewa przytwierdzono krzyżyki. Naprzeciwko figury wisi starsza kapliczka nadrzewna (74).

90. Kapliczka w ogrodzie przydomowym starego drewnianego domu przy ul. Piaseczyńskiej 9 w Zalesiu Górnym. Posiada inskrypcję „Matko Niepokalana módl się za nami 1959r".

91. Figura Matki Boskiej z 1899 roku przy skrzyżowaniu ulic Dworskiej i Jeziorki w Wólce Kozodawskiej.

Jest pozostałością po znajdującym się niegdyś w tym miejscu Dworze Zalesie. Wólka Kozodawska figurowała na starych mapach jako wieś i folwark, w skład którego wchodziło 8 budynków murowanych i 13 drewnianych, a także młyn wodny i browar. Niedaleko dworu znajdowały się również dwie karczmy: Zielona i Wyglądówka, gdzie zatrzymywano się po drodze do Piaseczna.

Folwark został zarekwirowany Halinie Manduk-Ołtuszewskiej. Żadne budynki nie przetrwały do dnia dzisiejszego.

Prawdopodobnie figura przedstawia Matkę Boską z Lourdes. Początek jej kultu na świecie datuje się od objawień w Lourdes, które miały miejsce w 1858 roku.

92. Kapliczka w prywatnym ogrodzie przy ulicy Dobrej 51 w Runowie.

93. Kapliczka z 1987 roku przy ulicy Słonecznej 8a w Piskórce. Posiada inskrypcję „Ona jest moją siłą i moim schronieniem".

Parasol nad Maryją wykonał miejscowy rzemieślnik według pomysłu Państwa sołtysostwa.

94. Figura Maryi Królowej Polski przy kościele w Zalesiu Dolnym. Na postumencie widnieje inskrypcja „Maryjo Wspomożycielko Wiernych Patronko naszej Parafii módl się za nami".

Z tyłu znajduje się informacja, że „ku czci Matce Bożej tę statułę ofiarowali małżonkowie E.B. Skłodowscy. 1957"

95. XIX-wieczna figura św. Jana Nepomucena nieopodal ujścia rzeki Zielonej do Jeziorki. Figura stoi przy trakcie pieszym im. Józefa Kłoczkowskiego na przedłużeniu ulicy Rybackiej w Żabieńcu.

Według lokalnej legendy, niegdyś przejeżdżał tędy dziedzic, a powóz jego wpadł do rzeki. W podzięce za uratowanie się wystawił figurę. Być może historia ta miała miejsce w XVIII wieku.

Św. Jan Nepomucen (oryginalnie Johanek z Pomuka) był czeskim świętym żyjącym w drugiej połowie XIV wieku. Według legendy, u niego spowiadała się Zofia – żona króla czeskiego Wacława. Za odmowę złamania tajemnicy spowiedzi został zrzucony do rzeki Wełtawy, gdzie poniósł śmierć. Święty trzyma w ręku krzyż – symbol tajemnicy spowiedzi. Przedstawiany jest tradycyjnie w stroju kapłana – w sutannie, almucji i birecie.

Jest patronem mostów i przepraw, a także opiekunem rodzin. Według tradycji ludowej chronił pola przed powodzią, gradobiciem jak również suszą. Stąd jego figury często spotkamy na mostach oraz przy rzekach.

Przed wybudowaniem metalowego mostu, drewniany mostek na Zielonej był regularnie niszczony przez wezbraną rzekę podczas powodzi.

Oryginalna kapliczka została na przełomie 2004 i 2005 roku rozebrana, odrestaurowana i ponownie ustawiona w nieco odmiennej lokalizacji. Zdjęcie ukazuje wygląd figury w 1995 roku (95a).

96. Pochodząca z okresu II wojny wwiatowej figura Matki Bożej Niepokalanej przy skrzyżowaniu ulic Piaskowej i Przejazd w Chylicach. Prawdopodobnie pochowano pod nią niemieckich żołnierzy.

97. Figura Najświętszej Maryi Panny na terenie parku dworskiego Piaseczno-Pólko (róg ulic Starochylickiej i Pólko) nad rzeką Jeziorką.
Obecnie niestety od kilku lat na kolumnie brak figury.

Kolumna ośmioboczna na cokole, od frontu posiada wyrytą inskrypcję: „O Matko Boska! Przebłagaj syna swego za grzechy nasze i poprzedników naszych", a od tyłu „Linija ta wzniesiona na 12.6 stóp rossyjskich nad podłogę żłobów przy wylocie dnia 19 czerwca (: 1 lipca :) 1872 r."

Wspomniana linia pełniła w ówczesnym zaborze rosyjskim rolę znaku niwelacyjnego (repera) wskazującego wysokość względną. Niegdyś wykonując niwelacje wykorzystywano poziom lustra wody w rzece zamiast poziomu morza, jako iż rzeka była bliżej. Prawdopodobnie 12,6 stóp rosyjskich (3,8 m) oznacza wyniesienie ponad poziom wody w Jeziorce lub też poziom dna. Druga data na inskrypcji odnosi się do kalendarza gregoriańskiego.

Park dworski w Pólku powstał w pierwszej połowie XX w. według projektu planisty i ogrodnika Franciszka Szaniora. Park usytuowany jest w rozwidleniu rzeki, ma powierzchnię 2,14 ha i kształt kwadratu. Zachował się w nim starodrzew oraz aleja lipowa. W 1984 park wpisano do gminnego rejestru zabytków.

W parku stoi zabytkowy murowany dwór z połowy XIX w., w okresie międzywojennym przebudowany. Obecnie mieści się w nim restauracja.

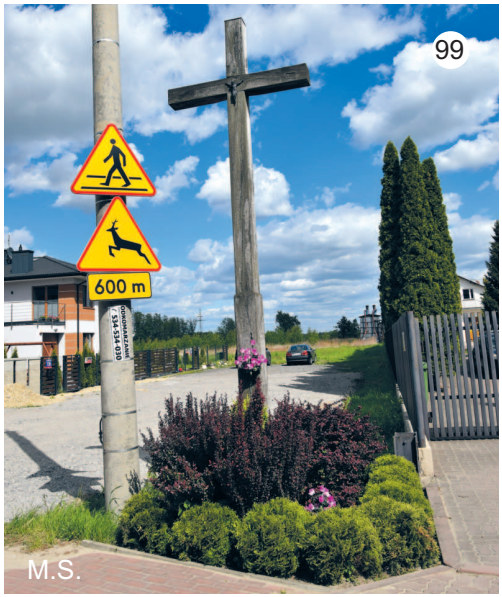

Czym jest krajobraz?

Chojnowski Park Krajobrazowy chroni wartości przyrodnicze, historyczne, kulturowe i krajobrazowe. W szczególności ochronie podlega dolina rzeki Jeziorki z jej naturalnymi meandrami, tradycyjna wiejska i podmiejska zabudowa, mozaika krajobrazów leśnych, łąkowych i dolinowych, a także śródleśne miejsca pamięci narodowej, cmentarze wojenne, kapliczki i krzyże przydrożne.

Ochrona krajobrazu to zadanie niełatwe na obrzeżach aglomeracji warszawskiej. Krajobraz w sąsiedztwie przydrożnych krzyży i kapliczek intensywnie się zmienia i coraz częściej zaczyna przypominać ten miejski - nowoczesna zabudowa, obok której kapliczki są jakby z innego świata. Obok krzyży nierzadko wyrastają nowoczesne budynki, słupy, znaki czy reklamy.

Wciąż jednak możemy tu znaleźć kapliczki w tradycyjnym krajobrazie. Ich obecność zwraca uwagę na to, jak ważne jest harmonijne planowanie przestrzenne.

Coraz więcej mówi się o ochronie krajobrazu; 20 października, w dniu podpisania Europejskiej Konwencji Krajobrazowej, obchodzimy Dzień Krajobrazu. Od sierpnia 2015 roku obowiązuje w Polsce ustawa krajobrazowa – narzędzie do walki z chaosem przestrzennym czy wszechobecnymi billboardami. W marcu 2019 roku własną uchwałę krajobrazową uchwaliła gmina Piaseczno.

Choć słowo „krajobraz" jest trudne do zdefiniowania, intuicyjnie wiemy, co oznacza i jak pozytywnie wpływa na nas jego piękno. Ład i estetyka miejscowości, harmonia i porządek otaczającej nas przestrzeni mają realny wpływ na nasze samopoczucie i jakość życia. Stanowią o atrakcyjności gminy dla odwiedzających, a także potencjalnych mieszkańców czy inwestorów.

Zmienia się jednak nie tylko krajobraz, zmieniają się również same kapliczki. Remontowane, czasem nadmiernie „upiększane", zatracają pierwotny wygląd i niejednokrotnie przestają nawiązywać do lokalnej tradycji. W przypadku obiektów niewpisanych do rejestru zabytków brak jest przecież jakichkolwiek wytycznych w sprawie remontu. Wiele przebudów wymuszają taranujące kapliczki samochody. Rozwój infrastruktury drogowej sprawia, iż często konieczne jest przenoszenie kapliczek – a przecież miejsca, w których stoją są nieprzypadkowe, historyczne, poświęcone. Taka zmiana lokalizacji nierzadko budzi sprzeciw lokalnych mieszkańców.

Kapliczki i krzyże przydrożne są stosunkowo niewielkim elementem otaczającego nas krajobrazu. Zatrzymajmy się przed nimi, doceńmy ich wartość, piękno i historię. Spójrzmy na krajobraz jako całość i zadbajmy o jego harmonijny rozwój.

98. Odbudowana kapliczka przy skrzyżowaniu ulic Głównej i Północnej w Piasecznie.

99. Krzyż przy Sielskiej 130 w Siedliskach.

100. Pozostałość po figurze przy skrzyżowaniu ul. Stołecznej i 3 Maja w Piasecznie. Figura Matki Boskiej została przeniesiona do nowo postawionej kapliczki przy Alei Brzóz 30 w Piasecznie.

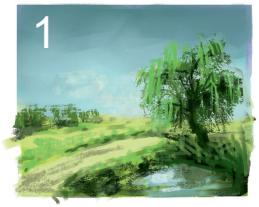

Jak możemy chronić krajobraz?

1. Zachowujmy zadrzewienia śródpolne, nadwodne i przydrożne.
2. Chrońmy naturalnie meandrujące rzeki oraz tereny zalewowe.
3. Chrońmy krajobraz otwarty – pola i łąki – przed zabudową, ale także przed zarastaniem przez las. Krajobraz otwarty to nie tylko tradycja, estetyka, ale także ważna ostoja bioróżnorodności.
4. Chrońmy mokradła i tereny bagienne.
5. Stosujmy ciągłość zabudowy, aby uniknąć budynków chaotycznie rozproszonych.
6. Budując dom, dostosujmy się do lokalnego stylu architektonicznego.
7. Sadźmy w ogrodach tradycyjne, rodzime gatunki drzew, krzewów czy kwiatów.
8. Dbajmy o krajobraz kulturowy, chrońmy zabytki kultury materialnej.
9. Dbajmy o zieleń miejską.
10. Chrońmy krajobraz nocny – unikajmy nadmiernego oświetlenia naszych miast, domów i ogrodów nocą. Takie oświetlenie szkodzi przyrodzie, zaburza nasz rytm dobowy, ale także niszczy piękny krajobraz rozgwieżdżonego nieba.
11. Likwidujmy dzikie wysypiska – nic tak nie szpeci krajobrazu jak śmieci.
12. Ograniczajmy przestrzeń reklamową.
13. Rozsądnie ważmy kwestie rozwoju i ochrony przyrody.

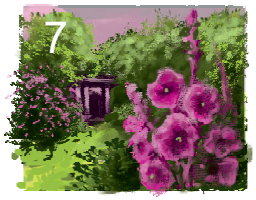

ISBN 978-83-951312-8-8